

Nr 102

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet, m. m.; given Stockholms slott den 13 mars 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

Förslag framlägges om godkännande av ett mellan staten och Stiftelsen Svensk träforskning preliminärt ingånget avtal angående driften av Svenska träforskningsinstitutet under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1962. Avtalet innebär i huvudsak att de former för samverkan mellan staten och näringslivet, som hittills gällt, skall äga bestånd även under de närmaste tre åren. För budgetåret 1959/60 föreslås att bidragsanslaget på riksstaten till Svenska träforskningsinstitutet skall utgå med 1 320 000 kronor. För finansieringen räknas vidare med sammanlagt 725 000 kronor för år genom tillskott från stiftelsen, viss fondavkastning och bidrag av prisutjämningsmedel.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1959.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, ecklesiastik- och civildepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga angående *godkännande av avtal om driften av Svenska träforskningsinstitutet, m. m.*, samt anför därvid följande.

I årets statsverksproposition (X ht p. 42) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till Svenska träforskningsinstitutet för budgetåret 1959/60 beräkna ett förslagsanslag av 1 067 600 kronor. Denna fråga torde nu åter få upptagas.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1958 tillkallade chefen för handelsdepartementet samma dag tre sakkunniga¹ för att verkställa utredning rörande nytt avtal angående bidrag till verksamheten vid Svenska träforskningsinstitutet. De sakkunniga skulle äga befogenhet att med vederbörande enskilda intressenter ingå i förhandlingar och — under förbehåll för Kungl. Maj:ts godkännande — träffa dylikt avtal.

De sakkunniga, som antagit benämningen 1958 års forskningsinstitutkommitté, har den 21 februari 1959 avgivit betänkande (stencilerat) med förslag till avtal om driften av Svenska träforskningsinstitutet ävensom den 5 mars 1959 överlämnat ett preliminärt sådant avtal. Det preliminära avtalet torde som bilaga få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Över betänkandet har yttranden avgivits av statskontoret, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, statens tekniska forskningsråd samt styrelsen för institutet.

Svenska träforskningsinstitutets tillkomst och nuvarande förhållanden

Förslag om att inrätta ett centralt institut för skogsproduktforskning framlades av utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande i ett år 1942 avlämnat betänkande (SOU 1942: 12).

¹ De sakkunniga var ordföranden i näringsfrihetsrådet, f. d. regeringsrådet F. G. H. Öhman, ledamoten av riksdagens första kammare E. B. Holmqvist och budgetsekreteraren S. G. J. Lundberg.

Utredningens förslag anmäldes i propositionen nr 284 till 1942 års riksdag. Riksdagen godkände därvid ett mellan Kungl. Maj:t och Stiftelsen Svensk träforskning ingånget avtal om inrättande och drift av Svenska träforskningsinstitutet. Nämnade stiftelse hade bildats av ett antal branschorganisationer. Avtalet upphörde den 30 juni 1954. Under medverkan av riksdagen (jfr prop. 95/1954) ersattes det med nu löpande avtal, vilket gäller till utgången av juni 1959.

Gällande avtal och stadgar

Enligt gällande avtal skall i princip det statliga bidraget främst användas till grundläggande forskning, under det att industrien i första hand svarar för tillämpad forskning.

Institutets syfte har i avtalet angivits vara att i nära samarbete med tekniska högskolan i Stockholm bedriva tekniskt-vetenskaplig forskning rörande skogens produkter, deras sammansättning och egenskaper samt rationella förädling och utnyttjande. I samband härmed skall institutet även medverka till utbildningen av tekniker och forskare inom de områden, som beröres av institutets verksamhet. I anslutning till institutet har inrättats vissa centrallaboratorier. Verksamheten vid dessa syftar till att utröna den industriella tillämpligheten av de resultat, som framkommer vid den grundläggande forskningen, samt att bidra till lösandet av tekniska problem i samband med driften inom berörda industrier. Vid centrallaboratorierna skall vidare företagas kvalitetsprovning av skogsindustriernas förädlingsprodukter o. dyl. Ytterligare innehåller avtalet bl. a. följande bestämmelser.

Staten, som tidigare uppfört *byggnader* för institutet, ställer fortfarande dessa till institutets disposition. Vissa lokaler skall institutet i sin tur ställa till tekniska högskolans förfogande. För de utrymmen som användes av centrallaboratorierna erlagger stiftelsen hyra med 100 000 kronor för år. Stiftelsen äger rätt att å den av staten till institutets förfogande ställda tomten uppföra ytterligare byggnader för institutet. Sådana byggnader blir statens egendom.

Vidare bidrager staten i viss utsträckning till kostnaderna för avlöning, pensionering, allmän sjukförsäkring m. m. och yrkesskadeförsäkring av den personal vid institutet, som erfordras för den grundläggande forskningen och för allmän administration.

Statsbidraget till *löner* till styresman, avdelningschefer och laboratorer regleras i detalj i avtalet. För anställande av personal i övrigt lämnas statsbidrag med ett sammanlagt belopp av högst 447 272 kronor, därvid bl. a. förutsättes, att institutet i sin lönesättning tillämpar de principer, som gäller för statstjänstemän i allmänhet. Lön må dock icke utgå efter högre löneklass än den lägsta i varje lönegrad. Å lön utgående rörligt tillägg betalas av statsmedel. Den personalstat vid institutet, som har utgjort underlag för beräkningen av statsbidraget till avlöningar, framgår av sammanställningen i det följande (s. 10), vartill här torde få hänvisas.

Styresman, avdelningschef, laborator, chefsanalytiker och kamrerare, som åtnjuter lön av statsmedel, är berättigade till *pension* i Svenska personalpensionskassan. Pension skall även tillkomma annan befattningshavare med lön av statsmedel, därest han har varit anställd vid institutet under minst två år och enligt styrelsens bedömande bör komma i åtnjutande av pensionsrätt. Pensionsavgifterna bekostas av staten och beräknas å grundlönebeloppen, sådana dessa gällde intill den 1 januari 1955. Pension skall avse ålders- och sjukpension samt familjepension, i båda fallen i förening med kapitalunderstöd.

Av statsmedel bestrides även *arbetsgivarbidraget* till allmän sjukförsäkring m. m. och avgiften för yrkesskadeförsäkring av den personal, som avlönas av statsmedel.

Staten skall vidare enligt avtalet bidra till bestridande av institutets *omkostnader*, såvitt gäller uppvärmning, belysning etc. med de faktiska utgifterna och i övrigt med högst 168 000 kronor. Sistnämnda belopp är indexreglerat.

Kostnaderna för invändigt *underhåll* av samtliga lokaler, med undantag av centrallaboratorierna, samt för utvändigt underhåll av institutets samtliga byggnader bestrides av staten över statens allmänna fastighetsfond. Detsamma gäller utgifterna för skötsel av gräsmattor, planteringar o. s. v.

Stiftelsen å sin sida svarar för anskaffningen av *inventarier* till institutet och för driften av *centrallaboratorierna*.

Stiftelsen åtager sig även att medverka till *organisation och administration* av institutet på sätt stadgarna angiver. Kostnaderna för institutets verksamhet utöver de bidrag, som Kungl. Maj:t enligt avtalet eller eljest lämnar, skall bestridas av stiftelsen.

Enligt de av Kungl. Maj:t fastställda stadgarna skall institutets *styrelse* bestå av ordförande och tio ledamöter, varav Kungl. Maj:t utser ordförande och fem ledamöter samt stiftelsen fem ledamöter.

Organisation

Institutet arbetar på tre forskningsavdelningar, nämligen en träteknisk, en träkemisk och en pappersteknisk. Härjämte finnes en administrativ avdelning. Forskningsavdelningarna omfattar sammanlagt 16 institutioner. Personalen för huvudsakligen grundläggande forskning utgöres av omkring 80 personer. Härtill kommer ett tiotal av särskilda medel avlönade befattningshavare, vilka arbetar med speciella uppgifter, bl. a. med av industrien bekostad tillämpad forskning inom den trätekniska avdelningen.

De fem till institutet anknutna centrallaboratorierna utgöres av cellulosa-industriens, pappersbrukens, wallboardindustriens och trämasseindustriens centrallaboratorier samt grafiska forskningslaboratoriet. Något centrallaboratorium för den tillämpade trätekniska forskningen har icke inrättats, utan denna forskning bedrivs inom den trätekniska avdelningen. Antalet anställda vid centrallaboratorierna uppgår till cirka 100.

Tekniska högskolans med institutet samverkande institutioner är fyra, nämligen institutionerna för träets mekaniska teknologi, för träkemi, för cellulosateknik och för pappersteknik. Undervisningen meddelas av personal, som är knuten till institutet, men bekostas helt av tekniska högskolan.

Kostnadsram och finansiering

Då 1954 års avtal träffades, räknade man med att det egentliga institutets driftutgifter för tiden den 1 juli 1954—den 30 juni 1959 skulle uppgå till i genomsnitt 1 586 000 kronor för år. Häremot svarade inkomster om 1 546 000 kronor för år. Dessa utgjordes av 852 000 kronor i statsbidrag över riksstaten, 303 000 kronor i anslag av ett härför avsatt belopp av prisutjämningsmedel, 75 000 kronor i bidrag från den s. k. träskyddskommittén samt 316 000 kronor i bidrag från stiftelsen. Därjämte stod under avtalsperioden till institutsstyrelsens förfogande ett tidigare beviljat engångsanslag om 300 000 kronor av räntemedel från de mindre sågverkens konjunkturutjämningsfond. Då det hade förutsatts att under den senare delen av avtalsperioden vissa planerade nybyggnader skulle stå färdiga och verksamheten därvid utvidgas och bli mer kostnadskrävande, borde en omfördelning i tiden av bidragen av prisutjämningsmedel och industrimedel icke möta något hinder.

För budgetåret 1958/59 är bidragsanslaget å riksstaten uppfört med 1 067 600 kronor. Läggas därtill vad som av de avsatta prisutjämningsmedlen kan anses belöpa på nämnda budgetår, eller 343 000 kronor, bidraget från träskyddskommittén, 75 000 kronor, samt stiftelsens bidrag till verksamheten om 316 000 kronor erhålles ett bidragsbelopp av omkring 1 800 000 kronor. Ökningen av riksstatsanslaget i förhållande till beräkningarna år 1954 sammanhänger med den allmänna lönestegringen och de på grund av nytillkomna lokaler ökade kostnaderna för uppvärmning, belysning och städning. Av stiftelsens bidrag avses cirka 150 000 kronor för tillämpad forskning inom trätekniska avdelningen, vissa gemensamma utgifter samt särtryck av institutets publicerade forskningsresultat. Bortses från *dels* träskyddskommitténs bidrag till särskild verksamhet (75 000 kronor), *dels* stiftelsebidraget till den del detsamma användes för tillämpad forskning inom trätekniska avdelningen m. m. (150 000 kronor), kan bidragsbeloppet för budgetåret 1958/59 anses vara 1 575 000 kronor. Härtill bör läggas vad som torde komma att tas i anspråk under budgetåret av medlen från de mindre sågverkens konjunkturutjämningsfond, 60 000 kronor, varvid erhålles en utgiftsram för institutet av, i runt tal, 1 650 000 kronor. Helt utanför dessa beräkningar ligger en efter förslag av Södra Sveriges skogsindustriutredning igångsatt särskild verksamhet på det trätekniska området (jfr prop. 72/1955).

Stiftelsens kostnader för anskaffning av utrustning under hela avtalsperioden beräknas till sammanlagt cirka 690 000 kronor.

Utgifterna för den av industrien bedrivna verksamheten vid centrallaboratorierna beräknades för år 1958 till över 2 100 000 kronor.

Vid tillkomsten av 1954 års avtal förutsattes, att av konjunkturutjämningsmedel, som under åren 1958 och 1959 skulle komma att tillföras några inom branschen bildade forskningsstiftelser, visst belopp skulle få disponeras för uppförande av byggnader vid institutet. Detta har sedermera också skett. Redan år 1954 hemställde emellertid stiftelsen att de medel, som sålunda kunde komma att tas i anspråk för byggnadsändamål, skulle ersättas med medel ur skogsvårds- eller lågkonjunkturfonderna — vilka fonder bildats av konjunkturutjämningsmedel. Det förutsattes att denna fråga skulle prövas i samband med kommande förhandlingar angående driften av institutet för tiden efter den 1 juli 1959.

Stiftelsen Svensk träforsknings förslag rörande den fortsatta verksamheten

Stiftelsen sade i juni 1958 upp nu gällande avtal. Därvid framhölls, att avtalet icke möjliggör för institutet att för tiden efter den 30 juni 1959 driva en verksamhet av samma omfattning som för närvarande. Stiftelsen anser det emellertid självfallet att verksamheten vid institutet bör efter nämnda tidpunkt fortgå efter i huvudsak samma riktlinjer som hittills och framlägger därför ett förslag till nytt avtal, innebärande dels att institutet får allmänt bättre resurser och något utvidgas, dels att verksamheten i huvudsak skall bekostas av ett å riksstaten anvisat bidrag av 2 170 000 kronor.

Efter att ha erinrat om den grundläggande forskningens betydelse för den tillämpade forskningen inom centrallaboratorierna och de enskilda företagen, anför stiftelsen bl. a. följande om forskningsbehovet.

För trävaruindustriens del medför ändringar i fråga om timmerdimensioner och timmerkvaliteter liksom i fråga om drivningsteknik och transportsätt nya materialegenskaper, om vilka kunskap måste vinnas. De höga materialkostnaderna medför att fördjupad kunskap erfordras bl. a. om krympning och försågning. Plywoodproduktionen har att möta problemen med knapphet på lämpligt råmaterial; forskningen härvidlag bör avse både tillverkningsgång och materialets användbarhet. För möbel- och snickeriindustrien avser behovet främst tillämpad forskning.

Till den vid trätekniska avdelningen bedrivna tillämpade forskningen medverkar ekonomiskt endast ett fåtal större industriföretag. Även andra företag inom branschen — vilka emellertid på grund av bl. a. sin storlek knappast kan lämna ekonomiskt stöd — har stort behov av forskning. Den tillämpade forskningen vid avdelningen bör därför såsom för närvarande omfatta, förutom den av stiftelsen understödda tillämpade forskningen, även av staten understödd sådan forskning.

Cellulosaindustrien möter sedan något år starkt ökad konkurrens från andra länder med avseende på pris och kvaliteter. Framför allt har den amerikanska exporten av massa till Europa ökat kraftigt, och den traditionella svenska exporten av massa till Nordamerika har gått starkt till-

baka. För att hämta in en uppkommen kvalitativ eftersläpning måste de svenska tillverkarna av högkvalitetsmassor ta på sig stora kostnader för sin egen tillämpade forskning och för cellulosaindustriens centrallaboratorium. Denna verksamhet måste emellertid till stor del bygga på träforskningsinstitutets undersökningar. Grundforskning på hithörande område medverkar också till att skapa en stabil, teoretisk bakgrund för de på olika håll pågående industriella försöken med tillverkning av högutbytesmassor av olika slag. Underskottet på den vanliga vedråvaran, tall och gran, har ökat intresset för användning av andra trädslag, främst björk och i viss mån asp. Detta medför behov av en detaljerad, grundläggande kunskap om differenserna i vedens och fibrernas byggnad hos olika trädslag.

Den svenska pappersindustriens främsta naturliga förutsättning har varit tillgången till en råvara av mycket hög kvalitet. Genom tekniska framsteg har emellertid den unika ställning, som den svenska skogen som råvara tidigare haft, icke längre samma vikt. Forskningen utomlands har sålunda visat att andra råvaror kan utnyttjas för framställande av väsentligen likvärdiga pappersprodukter. En utveckling mot utvidgad insats av blandningar av massatyper ur olika råvaror för att erhålla dels produkter med speciella egenskaper eller högre kvalitet, dels ökad produktion med samma utrustning har medfört svårigheter för vårt land, som endast äger tillgång till ett fåtal råvaror för massa. De förhållandevis små tillverkningsenheterna inom svensk pappersindustri är särskilt beroende av kollektivt bedriven grundläggande forskning för att impulser och idéer skall framkomma i tillräcklig omfattning.

Inom trämasseindustrien är de teoretiska grunderna för träsliperi i sina huvuddrag alltjämt okända, vilket bl. a. medfört svårigheter att bedöma värdet av olika maskinkonstruktioner. Produkten, som väsentligen exporteras i form av våtmasa, är icke lagringsduglig utan förstöres snabbt genom svampangrepp. Härigenom uppkommer starka prisfluktuationer vid ändringar i marknaden. Enär Norden utgör det enda produktionsområdet med mer betydande export av våt slipmasa, kan stöd från forskning i andra länder icke påräknas.

I fråga om wallboardindustrien har såväl den internationella som den svenska produktionskapaciteten starkt vuxit under de senaste åren. Varken i fråga om tillverkningsprocessen eller råvaran intager Sverige någon särställning. Industrien är beredd att intensifiera sin egen forskning för att höja konkurrensdugligheten men är därvid starkt beroende av idéer från den grundläggande forskningen.

Den snabba tekniska utvecklingen inom den grafiska industrien kräver väsentligt ökade kunskaper om kartong- och pappersmaterialets egenskaper. Den ökade betydelse kartonnageindustrien erhållit är här av särskilt intresse. Forskningen på detta område är även av betydelse för underlättande av exporten av papper genom den ökade möjlighet att tillmötesgå marknadens behov, som de vunna kunskaperna ger.

En av Svenska träforskningsinstitutets huvudfunktioner är enligt avtalet

att medverka till utbildning av tekniker för de berörda industrierna. Sådan medverkan sker dels genom att institutets personal i viss utsträckning tjänstgör vid tekniska högskolan i Stockholm, dels genom att de studerande vid högskolan får utföra examensarbeten vid institutet, dels genom att forskningsarbeten för högre teknisk examen får bedrivas vid institutet. Denna medverkan i institutets forskningsarbete har enligt stiftelsen visat sig utgöra en ytterst värdefull vidareutbildning för anställning i industrien. Den underlättar även rekryteringen av lärartjänster till läroanstalter, som meddelar undervisning om skogens produkter.

Stiftelsen anser, att det forskningsprogram, som stiftelsen år 1952 framlade inför de då förestående avtalsförhandlingarna, bör i allt väsentligt äga giltighet även för nästkommande avtalsperiod, ehuru programmet givetvis inte får uppfattas som bindande för verksamheten.

Organisationen av det egentliga institutet skulle enligt stiftelsens förslag omfatta 86 av statsmedel avlönade befattningar, vilket innebär en ökning med omkring 6 befattningar jämfört med nu. Därtill kommer viss av stiftelsen avlönad personal — av samma storlek som för närvarande — för tillämpad träteknisk forskning.

Även statens bidrag till omkostnader föreslås ökat.

Den verksamhet vid institutet, som för närvarande bedrivs med särskilda medel, bl. a. från träskyddskommittén, beröres icke av förslaget.

Driftkostnaderna för det egentliga institutet skulle enligt förslaget komma att uppgå för år till *dels* oförändrat 150 000 kronor för viss tillämpad träteknisk forskning m. m., *dels* 2 170 000 kronor mot för närvarande, enligt de tidigare redovisade beräkningarna (s. 5), 1 650 000 kronor för övrig verksamhet.

I fråga om fördelningen av driftkostnaderna mellan staten och stiftelsen utgår stiftelsen från att staten skall bekosta den grundläggande forskningen och viss tillämpad forskning vid trätekniska avdelningen samt industrien övrig tillämpad forskning. Statens bidrag beräknas härvid till 2 170 000 kronor för år, vilket, om man ser blott till det nuvarande riksstatsanslaget, innebär nära nog en fördubbling. Industriens bidrag till verksamheten inom det egentliga institutet skulle utgöra cirka 150 000 kronor för år, vilket är en minskning i förhållande till nu med cirka 170 000 kronor. Hyran för centrallaboratorierna förutsättes skola utgå med oförändrat 100 000 kronor för år.

Stiftelsen skulle enligt förslaget såsom hittills svara för anskaffningen av utrustning. Kostnaderna beräknas till 920 000 kronor för en femårsperiod.

I förslaget förutsättes även att industrien skall, såsom sker för närvarande, svara för kostnaderna för centrallaboratorierna, vilka kostnader beräknas till drygt 2 100 000 kronor för år.

Förslag av 1958 års forskningsinstitutkommitté

Allmän inledning

Inledningsvis framhåller 1958 års forskningsinstitutkommitté att skogen utgör en av vårt lands värdefullaste naturtillgångar och att de därpå grundade industrierna spelar en betydande roll i vårt lands näringsliv. Därjämte erinras om att denna industri på exportmarknaderna under senare år mött en allt starkare konkurrens från andra länder såväl i fråga om priser som i fråga om kvaliteter.

För skogsproduktindustrierna har, anför kommittén vidare, den verksamhet, som bedrivits vid träforskningsinstitutet, varit av stort värde. Kommittén understryker i detta sammanhang bland annat institutets betydelse såsom utbildningsanstalt. Det erinras också om att de halvstatliga forskningsinstituterna icke omfattas av 1955 års universitetsutrednings i september 1958 framlagda betänkande (SOU 1958: 32).

Kommittén har icke funnit anledning till erinran mot att det av stiftelsen Svensk träforskning tidigare framlagda forskningsprogrammet alltjämt får utgöra riktpunkt för verksamheten vid institutet, och kommittén tillstyrker att ett nytt avtal träffas mellan staten och stiftelsen angående driften vid träforskningsinstitutet. Avtalsperioden föreslås dock begränsad till tre år, d. v. s. till tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1962.

Ramen för institutets verksamhet

Kommittén har vid övervägande av stiftelsens förslag bland annat haft att beakta å ena sidan vad som i direktiven för utredningen framhållits om svårigheterna att öka insatsen av allmänna medel och å andra sidan önskemålen att främja forskningen på hithörande område. Kommittén har därvid stannat för att tillstyrka en utgiftsram för institutet av 1 895 000 kronor. Därvid har lämnats utanför de särskilda ändamål för en sammanlagd kostnad av cirka 150 000 kronor, som stiftelsen tidigare förbundit sig att svara för. Inom nämnda utgiftsram skulle rymmas en organisation om 82 befattningar, vilket innebär någon utvidgning av verksamheten jämfört med nu. Av ökningen i det totala medelsbehovet, (1 895 000 — 1 650 000 =) 245 000 kronor, avser endast en mindre del inrättande av nya befattningar. Det har mera varit fråga om kvalitativa förbättringar av olika slag, såsom utbyte av lägre befattningshavare mot kvalificerade forskare, lönegradsuppflyttningar, förbättringar i fråga om ålderstillägg för personalen samt ökade medel till omkostnader.

I likhet med stiftelsen tar kommittén icke upp den av träskyddskommittén finansierade verksamheten vid institutet och den efter förslag av Södra Sveriges skogsindustriutredning igångsatta särskilda verksamheten.

Av beloppet 1 895 000 kronor avser 1 392 700 kronor löner och arvoden, 58 000 kronor ålderstillägg, 100 000 kronor pensionsavgifter, 79 000 kronor

kostnader för uppvärmning, belysning och städning samt 265 300 kronor andra omkostnader.

För finansieringen av dessa utgifter har kommittén räknat med 1 320 000 kronor i bidrag över riksstaten, 300 000 kronor i avkastning från en särskild fond, 200 000 kronor i ytterligare bidrag av stiftelsen samt 75 000 kronor i bidrag av prisutjämningsmedel.

Löner och arvoden

Kommitténs förslag rörande löneställning m. m. såsom underlag för beräkning av anslaget till avlöningar framgår av följande sammanställning.

Befattning	Enligt nu gällande avtal		Enligt kommitténs förslag	
	Löneklass eller arvode	Antal	Löneklass eller arvode	Antal
A. Styresman, avdelningschefer och laboratorer				
1. styresman	B 4 (arv. 16 560)	1	of	1
2. avdelningschef	B 1	2	of	2
3. laborator	arv. 6 000	1	arv. 7 500	1
	A 24	5	of	6
B. Övriga befattningshavare				
4. chefsanalytiker	A 21	1	—	—
5. förste forskningsassistent (-ingenjör)	A 21	5	{ A 23	12
6. kamrerare	A 19	1	of	4
7. forskningsassistent (-ingenjör)	A 16	10	of	1
8. verkmästare	A 11	1	A 12	15
9. kassör	A 10	1	A 12	1
10. biblioteksassistent	—	—	A 10	1
11. instrumentmakare	—	—	A 9	2
12. kval. lab.biträde	A 9	6	of	14
13. vaktmästare	A 8	1	of	1
14. kanslibiträde	A 7	1	of	4
15. kontorsbiträde	—	—	A 5	1
16. telefonist	—	1	A 5	1
17. lab.biträde	A 4	5	of	14
		42		82

De av kommittén föreslagna 40 nya befattningarna motsvaras för närvarande av ett nästan lika stort antal befattningar avlönade av prisutjämnings- eller industrimedel.

Rörande de olika befattningarna anför kommittén följande.

1. Befattningen är sedan ett och ett halvt år vakantsatt. För närvarande prövas en tillfällig organisation med styresmannens arbetsuppgifter fördelade mellan styrelsens ordförande, föreståndarkollegiets ordförande och kamreraren. Tills vidare bör i det nya avtalet intagas oförändrade bestäm-

melser om styresmannen, innebärande bl. a. att arvode till denne skall utgå med ett belopp motsvarande lönen i löneklass 4 å löneplan B. Såsom skett under de senaste åren bör emellertid anslagsmässigt räknas med blott ett arvode av 16 560 kronor. Så länge nuvarande provisorium består bör institutsstyrelsen med Kungl. Maj:ts medgivande kunna bereda styrelsens ordförande, föreståndarkollegiets ordförande och kamreraren ersättning av detta arvode med skäligen belopp.

2. Arvodet till avdelningschef, som tillika är professor vid teknisk högskola, föreslås höjt till 7 500 kronor. För lönen till nuvarande chefen för trätekniska avdelningen gäller särskilda bestämmelser, innebärande bl. a. att lön utgår enligt löneklass 3, löneplan B. Dessa bestämmelser föreslås skola bibehållas.

Kommittén ansluter sig till ett under hand från stiftelsens sida framfört önskemål, att i stadgarna för institutet skall angivas, att institutsstyrelsen må hos Kungl. Maj:t föreslå, att professorskompetent avdelningschef vid institutet, vilken icke är professor, skall tilläggas professors namn.

3 och 4. Chefsanalytikerbefattningen bör omvandlas till en laboratur. — Det förutsättes att den, som anställes vid institutet mot laboratorslön, skall vara docentkompetent.

5. Statsbidraget beräknas för närvarande efter löneklass 21 men med rätt för institutet att anställa vederbörande med lön motsvarande löneklass 23. — Kommittén förordar att bidraget till tolv förste forskningsassistenter (-ingenjörer) beräknas efter löneklass 23 och till fyra efter löneklass 21. Därvid tillgodoses bl. a. önskemålet att sådan institutionsföreståndare, som ej är laborator, skall kunna avlönas såsom förste forskningsassistent. Två av här avsedda befattningar avses för arbetsuppgifter som teknisk sekreterare på träkemiska och papperstekniska avdelningarna. I förhållande till nuläget innebär förslaget på denna punkt en ökning med omkring 7 befattningar.

6. Till kamreraren bör jämte lönen kunna utgå viss provisorisk ersättning ur styresmannaarvodet (jfr p. 1).

7. Det föreslagna antalet forskningsassistenter innebär i förhållande till nuläget en minskning med 5. Minskningen bör ses i sammanhang med ökningen av antalet förste forskningsassistenter.

8. Tjänstebenämningen bör vid nuvarande innehavarens avgång ändras till verkstadsförman.

9. Tjänstebenämningen bör ändras från nuvarande kassörska till kassör.

10. Befattningen motsvaras för närvarande av en deltidsbefattning, avlönad av prisutjämnings- och industrimedel.

11. Båda befattningarna motsvaras för närvarande av befattningar avlönade av industrimedel.

12, 17. Stiftelsen hade föreslagit att inom institutet skulle finnas tio laboratorieassistenter avlönade efter löneklass A 12 samt tolv kvalificerade och tio andra laboratoriebiträden, eller tillhopa 32 befattningshavare, vilka skulle avlönas av statsbidrag. Kommittén anser sig icke kunna tillstyrka

stiftelsens förslag att i bidragsbeloppet skall inräknas lön till laboratorie-assistenter, till vilka statsbidrag icke för närvarande beräknas. För de arbetsuppgifter, varom här är fråga, bör i stället beräknas ersättning såsom för laboratoriebiträden, avlönade efter löneklass 9. Det sammanlagda antalet befattningshavare av hithörande slag bör vara oförändrat 28. I bidrags-hänseende räknas med att fjorton av dessa är placerade i löneklass 9 och fjorton i löneklass 4.

13. Tjänstebestämmelsen bör ändras från för närvarande laborativaktmästare till vaktmästare.

14. De tre nya befattningarna motsvaras av befattningar, som nu avlönas av prisutjämnings- och industrimedel.

15. Den föreslagna kontorsbiträdetsjänsten innebär i förhållande till nu läget en minskning med en befattning med mindre än heltidstjänstgöring.

16. Lön till telefonisten har icke särskilt inräknats i statsbidraget för nu löpande avtalsperiod, utan har avsetts skola inrymmas inom det avrundade, totala avlöningsbeloppet.

Det förutsättes, att industrien såsom hittills skall ha möjlighet att å statsmedel utgående löner betala vissa tillägg.

De förhandlingar om statstjänstemännens löner, de s. k. B-listeförhandlingarna, som skall äga rum våren 1959, kommer att beröra löneställningen och tjänstebestämmelsen för bl. a. avdelningschefer, laboratorer, biblioteks-assistenter, laborativassistenter, laborativbiträden och telefonister. Där est vid dessa förhandlingar någon eller några av nämnda personalgrupper skulle uppnå löneförbättringar, skulle institutets motsvarande personalgrupper — eftersom deras löner är beroende av förevarande avtal och icke tas upp vid B-listeförhandlingarna — få under avtalsperioden uppbära en lägre lön än motsvarande statliga befattningshavare. För undvikande av denna för institutet ur rekryteringssynpunkt påtagliga olägenhet föreslår kommittén, att i förekommande fall förhandlingar om ändring av bidraget till institutets motsvarande befattningshavare får upptagas efter avslutandet av B-listeförhandlingarna våren 1959, oaktat att då ett treårigt avtal om institutet redan träffats.

Ålderstillägg

Gällande avtal medger icke statsbidrag för ålderstillägg. Stiftelsen begärde ursprungligen ändring på denna punkt, såvitt gäller vissa i framställningen närmare angivna befattningar, som är att betrakta som slut-tjänster eller som eljest är av sådan art, att ett bibehållande av befattningshavaren under längre tid är önskvärt för kontinuiteten i arbetet. Stiftelsen har emellertid sedermera vid förhandlingarna om storleken av stiftelsens bidrag förklarat sig villig att svara för kostnaderna för ålderstillägg. Till-läggen bör utgå efter samma grunder som löneklassuppflyttningar för stats-tjänstemän, d. v. s. i regel efter tre, sex och nio år. Kostnaderna under den nya avtalsperioden beräknas till 58 000 kronor för år.

Pensionsavgifter

Kommittén föreslår att — sedan regeringen förklarat sig avse att till årets riksdag framlägga proposition om allmän tjänstepensionering — prövningen av frågan om institutspersonalens pensionering får anstå, till dess riksdagen behandlat nämnda proposition, och utformningen av en eventuell allmän tjänstepensionering är fullt klar. Institutspersonalens pensionering bör med hänsyn härtill icke nu ändras utan sedermera få göras till föremål för särskilda förhandlingar. Kommittén har nu i den tidigare nämnda utgiftsramen endast inräknat kostnaderna för en pensionsförsäkring av i princip oförändrad omfattning för den personal, som föreslås skola avlönas inom denna utgiftsram. Pensionsavgifterna skulle därvid komma att uppgå till 100 000 kronor.

Enär pensionsbeloppen enligt nuvarande försäkringar framstår som låga, föreslår kommittén att det under den nya avtalsperioden — på samma sätt som för närvarande — skall få ankomma på Kungl. Maj:t att, vad gäller den enligt avtalet av statsmedel avlönade personalen, vid uppkommande pensionsfall meddela föreskrift om provisorisk höjning av pensionerna genom tillägg av statsmedel. Utfästelsen bör — om det med hänsyn till de närmare omständigheterna synes befogat — kunna få tillämpas även i fråga om befattningshavare, som avgår från tjänst vid institutet utan att ha uppnått pensionsåldern. De totala pensionsförmånerna bör dock härigenom icke få uppgå till högre belopp än vad som gällt, om statligt pensionsreglemente tillämpats.

Omkostnader

Sammanlagt har på riksstaten för budgetåret 1958/59 till omkostnader anvisats ett belopp av 252 600 kronor. Till förfogande för bestridande av dylika kostnader står därjämte prisutjämnings- och industrimedel.

Kommittén beräknar, att inom den tidigare nämnda utgiftsramen skall inrymmas kostnaderna för *dels* uppvärmning, belysning, renhållning och städning, *dels* arbetsgivarbidraget till allmän sjukförsäkring m. m. och avgifter för yrkesskadeförsäkring av den personal, som avlönas inom utgiftsramen. Kostnaderna inom nämnda utgiftsgrupper har uppskattats till 79 000 kronor respektive 13 300 kronor för år. Inom ramen bör vidare beräknas, med i princip fasta belopp, medel för följande utgifter, nämligen sjukvård 2 000 kronor, expenser 35 000 kronor, böcker, tidskrifter och publikationer 15 000 kronor samt övriga utgifter 200 000 kronor. Tillhoppa skulle sålunda inom utgiftsramen ($79\ 000 + 13\ 300 + 2\ 000 + 35\ 000 + 15\ 000 + 200\ 000 =$) 344 300 kronor avse omkostnader i vidsträckt mening.

Statens hittillsvarande bidrag till vissa av omkostnaderna har förutsatts kunna bli föremål för omprövning i händelse av kraftiga indexförändringar under avtalsperioden. Hittills inträffade dylika förändringar har dock varit ganska små. För den nya avtalsperioden föreslås — med hänsyn bl. a. till att i fortsättningen jämförelsevis fritt disponibla prisutjämningsmedel icke

kan på samma sätt som för närvarande användas till förstärkning av bl. a. posten till övriga utgifter — att sistnämnda post skall kunna höjas även vid en måttlig förändring i prisläget. Beloppet till övriga utgifter föreslås sålunda böra omprövas, därest specialindexet för väsentligt bearbetade varor i kommerskollegiets reviderade partiprisindex understiger 128 eller överstiger 154 (december 1958: 141).

Posten till övriga utgifter kan vid vissa tillfällen, då särskilt materialkrävande försök skall genomföras, komma att framstå som alltför liten. I ett sådant läge bör gälla att, därest någon besparing kan göras, såvitt gäller lönerna till avdelningschefer, laboratorer eller »övriga befattningshavare», posten till övriga utgifter må överskridas med ett mot besparingen svarande belopp, dock med sammanlagt högst 25 000 kronor för budgetår. Någon avtalsbestämmelse härom har dock icke ansetts erforderlig.

Den tillämpade trätekniska forskningens ställning

Alltsedan institutets tillkomst har på det trätekniska området den tillämpade forskningen bedrivits icke inom ett självständigt centrallaboratorium — som fallet är exempelvis för cellulosa- eller pappersområdena — utan inom den till det egentliga institutet hörande trätekniska avdelningen. Denna ordning förordades på sin tid av utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande med hänvisning till att central forskning på det trätekniska området vore något för vårt land jämförelsevis nytt och oprövat. Denna ordning har inneburit, att på det trätekniska området staten — vid sidan av industrien — bidragit till kostnaderna även för tillämpad forskning.

Kommittén föreslår — med hänvisning bl. a. till att avsevärd erfarenhet av central forskning på det trätekniska området numera har vunnits — att institutets styrelse skall så snart som möjligt utreda den trätekniska avdelningens verksamhet. Därvid bör undersökas möjligheterna att för den tillämpade trätekniska forskningen skapa en organisation som, med beaktande av det trätekniska områdets särart, kan bli en motsvarighet till centrallaboratorierna. Samtidigt bör övervägas vilka möjligheter som kan finnas att få ett samlat bidrag till en dylik organisation från industrierna i branschen. Utredningen bör bedrivas i sådan takt, att en omorganisation skall kunna genomföras från och med den 1 juli 1962. Stiftelsens företrädare har förklarat sig icke ha något att erinra mot en utredning av angivet slag. Det är framför allt med hänsyn till önskvärldheten att så snart som möjligt genomföra en omorganisation av den trätekniska avdelningen, som kommittén förordat en begränsning av den nya avtalsperioden till tre år.

Finansieringen av verksamheten

I propositionen nr 284/1942 angående inrättande av träforskningsinstitutet framhöll föredragande departementschefen bl. a., att industrien visserligen tänktes svara för i första hand den tillämpade forskningen men att

den även borde medverka till att bestrida kostnaderna för den grundläggande forskningen. För närvarande bidrager stiftelsen dels till grundforskning med ett belopp av cirka 170 000 kronor för år, dels till tillämpad träteknisk forskning m. m. med cirka 150 000 kronor för år, varjämte stiftelsen anskaffar all utrustning till institutet.

Från början föreslog stiftelsen att bidraget om 170 000 kronor icke skulle utgå under den nya avtalsperioden. Vid de förhandlingar, som kommittén fört med stiftelsen i denna fråga, har emellertid stiftelsen förklarat sig beredd att även i fortsättningen lämna ett bidrag till grundläggande forskning och även gått med på att bidraget ökas till 200 000 kronor för år vid den angivna utgiftsramen om 1 895 000 kronor. Stiftelsens sammanlagda driftkostnadsbidrag skulle härigenom komma att uppgå till (200 000 + 150 000 =) omkring 350 000 kronor för år. Kommittén förordar, att stiftelsens driftkostnadsbidrag bestämmes i enlighet härmed. Liksom hittills bör stiftelsens tillskott hänföras till vissa bestämda utgifter, nämligen till *dels* löner och pensionsförsäkringskostnader för viss personal (140 500), *dels* sjukvård, arbetsgivarbidrag till allmän sjukförsäkring m. m. och avgifter för yrkesskadeförsäkring för nyssnämnda personal (1 500), *dels* ålderstilllägg till den personal vid institutet, som institutets styrelse anser bör erhålla sådant (58 000). Av de 82 befattningar vid institutet, som utgiftsramen lämnar utrymme för, bör industrien med förenämnda belopp av 140 500 kronor avlöna 11 befattningar, nämligen 2 forskningsassistenter (forskningsingenjörer), 1 biblioteksassistent, 4 kvalificerade och 4 andra laboratoriebiträden. Liksom i fråga om de befattningar, vilka avlönas av statsmedel, bör utbytbarhet mellan olika slags befattningar föreligga.

Till följd av överenskommelser mellan staten och vissa branschsammanlutningar på skogsindustriområdet inbetalades för åren 1951 och 1952 konjunkturutjämningsavgifter med cirka 900 milj. kronor. Dessa medel skall disponeras på sätt föreskrives i överenskommelserna. Bl. a. skall vissa belopp avsättas till s. k. lågkonjunkturfonder. Vid förhandlingar, som under de senaste månaderna förts mellan företrädare för handelsdepartementet och berörda branschorganisationer har överenskommit bl. a. att av berörda medel 6 milj. kronor skall avsättas till en särskild fond, vilken skall förvaltas av styrelsen för träforskningsinstitutet. Avkastningen av fonden skall användas för institutets verksamhet. — Kommittén har i sina beräkningar tagit hänsyn till dessa medel och utgått från att avkastningen på fonden kommer att bli genomsnittligt 300 000 kronor för år. Avvikelse härifrån kan självfallet förekomma, beroende på medlens placering, den allmänna ekonomiska utvecklingen o. s. v.

Kommittén har vidare räknat med att under den treårsperiod, som det nya avtalet avser, skall av prisutjämningsmedel, som står till Kungl. Maj:ts förfogande (jfr prop. 61/1959), tillskjutas 75 000 kronor för år. I och för sig framstår det givetvis som mindre önskvärt att finansiera en verksamhet av den art, varom här är fråga, med bl. a. engångsbidrag av fondmedel. Med

hänsyn till att som nämnts viss omorganisation kan förmodas bli genomförd under de närmaste åren, varigenom tillämpad forskning på trätekniska avdelningen skulle föras över till någon form av centrallaboratorium med ett samlat bidrag från industrien, anser kommittén emellertid nämnda betänkligheter i detta fall böra tillmätas mindre betydelse.

Återstoden av det erforderliga beloppet (1 895 000 — 200 000 — 300 000 — 75 000 =) 1 320 000 kronor föreslår kommittén skall anvisas över riksstaten.

Hittills har vissa av institutets utgifter bestritts av stiftelsebidrag, vissa av prisutjämningsmedel, vissa av riksstatsanslaget o. s. v. Som nämnts förordar kommittén att denna ordning bibehålles beträffande stiftelsens bidrag: det bör användas till att täcka vissa bestämda utgifter. Övriga nu aktuella medel — avkastningen av fonden, bidraget av prisutjämningsmedel och riksstatsanslaget — bör emellertid, i syfte att skapa en bättre överblick över institutets ekonomiska förhållanden, i fortsättningen anses utgöra ett belopp, som skall täcka samtliga återstående utgifter inom den totala kostnadsramen. För dessa medel användes i det nya avtalet, såsom en sammanfattningsterm, beteckningen statsmedel. Sammanslagningen av nämnda medel innebär bland annat att, om fondens avkastning — vilket icke synes osannolikt för den närmaste tiden — kommer att överstiga beräknade 300 000 kronor, ett mindre belopp än nyss angivits kommer att tas i anspråk av riksstatsanslaget. Å andra sidan kommer, om exempelvis en höjning av det rörliga tillägget till löner skulle ske, denna höjning att påverka riksstatsanslaget för ett större antal befattningshavare än eljest.

Utgifterna, som skall täckas av statsmedel uppgår till (1 895 000 — 200 000 =) 1 695 000 kronor och fördelar sig sålunda:

Avlöningar och pensioneringskostnader

a) arvoden åt styrelseledamöter och revisorer, förordnade av Kungl. Maj:t	2 500	
b) avlöningar (inkl. rörligt tillägg) till viss personal (omkring 71 befattningar)	1 254 700	
c) pensionsavgifter för personal under b)	95 000	1 352 200

Omkostnader

a) sjukvård för viss personal	1 800	
b) expenser	35 000	
c) böcker, tidskrifter och publikationer	15 000	
d) arbetsgivarbidrag till allmän sjukförsäkring m.m. och yrkesskadeförsäkring för viss personal.....	12 000	
e) övriga utgifter	200 000	263 800

Uppvärmning, belysning, städning

79 000

Summa kronor 1 695 000

Det bör uppmärksammas att det sålunda angivna totalbeloppet kan såsom en följd av förenämnda B-listeförhandlingar bli otillräckligt.

Kommittén förutsätter att vad som den 1 juli 1959 återstår av de år 1954 för institutets räkning avsatta prisutjämningsmedlen, uppskattningsvis 17 000 kronor, får användas av institutsstyrelsen för uppkommande behov.

Stiftelsens åtagande att ställa erforderlig utrustning till institutets förfogande för där bedriven forskningsverksamhet bör för den treårsperiod, som det nya avtalet avser, motsvara 60 procent av det i stiftelsens förslag för en femårsperiod beräknade beloppet om 920 000 kronor.

Stiftelsens åtagande beträffande driften vid centrallaboratorierna föranleder ingen erinran från kommitténs sida.

Hyror

Enligt nu gällande avtal erlägges av industrien för centrallaboratorierna en hyra av 100 000 kronor för år. Hyran fastställdes till nuvarande belopp år 1946 (jfr prop. 76/1946), därvid beaktades bl. a. även vissa ekonomiska insatser av stiftelsen på andra områden.

I samband med tillkomsten av 1954 års avtal om verksamheten vid Svenska träforskningsinstitutet medgavs att av konjunkturutjämningsmedel, som egentligen skulle tillföras vissa forskningsstiftelser, en del fick disponeras för byggnadsarbeten vid träforskningsinstitutet. I anledning av yrkandet (jfr s. 6) om att de ifrågakvarande forskningsstiftelserna borde ersättas för inkomstbortfallet med medel från skogsvårds- eller lågkonjunkturfonderna uttalade departementschefen, att frågan härom borde prövas i samband med förhandlingarna om avtal för institutet för nästa avtalsperiod. — Kommittén erinrar nu om att förhandlingar i denna fråga har upptagits under år 1958 i annan ordning än genom 1958 års forskningsinstitutkommitté.

Kommittén förordar, att under den nya avtalsperioden hyran för centrallaboratorierna skall utgå med 100 000 kronor för år. Med stiftelsen har emellertid överenskommit, att under avtalsperioden skall, i samråd med berörda myndigheter, företagas en utredning om hyresförhållandena vid institutet.

Särskilda frågor

Kommittén har för sin del intet att erinra mot att — i mån av tillgång på medel härför — även under den nya avtalsperioden vid institutet bedrivs sådan verksamhet, som hittills bekostats av träskyddskommittén eller av det särskilda engångsanslag för viss forskning och informationsverksamhet, vilket anvisats efter förslag av Södra Sveriges skogsindustriutredning.

Förslag till avtal

Det avtal angående driften av Svenska träforskningsinstitutet under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1962, vilket — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — undertecknats av kommittén samt av stiftelsens delegerade, innefattar icke några andra betydelsefulla avvikelser från nu gällande avtal, än som framgår av det föregående.

Yttrandena

Kommitténs förslag har i huvudsak tillstyrkts av remissmyndigheterna. Sålunda anför *överstyrelsen för de tekniska högskolorna* — med understrykande av forskningsinstitutkommitténs uttalanden om betydelsen av Svenska träforskningsinstitutets uppgifter med avseende på utbildning och forskning — att den ej funnit anledning till erinran mot det föreliggande förslaget ur de synpunkter, som överstyrelsen har att företräda. — *Statens tekniska forskningsråd* betonar betydelsen av att vårt land i träforskningsinstitutet har ett centrum för grundlig behandling av skilda tekniska problem på hithörande område, och anför att det av Stiftelsen Svensk träforskning uppgjorda *f o r s k n i n g s p r o g r a m m e t* är brett upplagt och enligt rådets mening väl avvägt i förhållande till behovet. Rådet anför i det sammanhanget.

Inom träteknikens område bör särskilt understrykas fuktens inverkan på träets dimensioner och mekaniska egenskaper samt fuktvandringens mekanik. Därvid bör också stor hänsyn tagas till den fuktbalans och de fuktvariationer som träet utsättes för vid normal användning i byggnadskonstruktioner, möbler m. m. I fråga om den trækemiska forskningen har poängterats behovet av studier av mekanismen för kolhydratförstöringen vid vedens uppslutning. Det torde vara av mycket stort ekonomiskt värde att dessa frågor ytterligare klarlägges. I samband därmed kunde också tänkas mera ingående studier av isolationsmetoder och möjliga användningsområden för hemicellulosor eller derivat av dessa. Inom papperstekniken är särskilt viktiga de föreslagna studierna av reologiska egenskaper hos produkten och i samband därmed hur variationer i framställningsmetoden påverkar dessa egenskaper, vilka har stor betydelse för papperets användning på olika områden.

Rådet understryker sammanfattningsvis vikten av att den grundläggande forskningen vid institutet nära ansluter sig till tänkbar framtida utveckling av landets skogsindustri.

Styrelsen för Svenska träforskningsinstitutet finner kommitténs förslag lämpligt och i stort sett ägnat att möjliggöra ett genomförande av föreslagna forskningsplaner.

Beträffande de *organisatoriska* frågorna i betänkandet anser *statens tekniska forskningsråd* det principiellt felaktigt att avtalsperioden begränsats till tre år, då denna korta tid måste verka hämmande på en långsiktig planering av forskningsverksamheten. Med hänsyn till det anförda skälet — en önskvärd omorganisation av den trätekniska avdelningen — anser sig dock rådet kunna tillstyrka en avtalsperiod av tre år. — Rådet finner det naturligt att i avtalet (§ 8, mom. 3) chefsbefattningarna samt laboratorbefattningarna är fixerade till vissa lönegrader, varvid laboratorerna vid institutet lönemässigt lika väl som kompetensmässigt bör jämföras med tekniska högskolornas laboratorer och sålunda placeras i lönegraden A 26. För all övrig personal bör lönesättningen anföras åt institutets styrelse. Över huvud taget bör lönedetaljerna i § 8 i av-

talet förenklas i syfte att ge institutets styrelse större handlingsfrihet. — På liknande sätt understryker *styrelsen för Svenska träforskningsinstitutet* vikten av att forskningspersonalens löneförmåner får följa den allmänna löneutvecklingen för jämförbara statliga befattningar.

I fråga om institutets finansiering uttalar institutsstyrelsen sin tillfredsställelse över den förenkling och precisering av bestämmelserna, som skett i det nya avtalet. Vad som föreslagits om styrelsens befattning med förvaltningen av den nytillkomna fonden och om en utredning genom styrelsens försorg rörande den trätekniska avdelningen föranleder ingen erinran från styrelsens sida.

Statskontoret konstaterar att det framlagda avtalsförslaget bygger på en årlig utgiftsram för träforskningsinstitutet, som innebär en ökning med 245 000 kronor i förhållande till de för innevarande budgetår beräknade utgifterna. Denna ökning avser emellertid endast till en mindre del inrättande av nya befattningar och betingas i övrigt — inom den givna personalorganisationen — av ökat antal befattningar för kvalificerade forskare, lönejusteringar, införandet av ålderstillägg samt ökade medel till omkostnader. Genom förslaget har kommittén uppnått en icke oväsentlig begränsning av de anspråk på höjd medelsanvisning till institutets verksamhet, som ursprungligen framförts av Stiftelsen Svensk träforskning. Då härtill kommer, att överenskommelsen innefattar ett av stiftelsen tidigare icke förutsett årligt bidrag från dess sida å 200 000 kronor till bestridande av kostnader inom sagda utgiftsram, bör enligt statskontorets mening den träffade överenskommelsen få anses godtagbar.

Beträffande förslagets detaljer har statskontoret funnit anledning till särskilda uttalanden på endast några punkter. Ämbetsverket anför härom i huvudsak följande.

Enligt föreskrifterna i nu gällande avtal har statens bidrag till vissa omkostnader kunnat upptagas till omprövning, därest under avtalsperioden kommerskollegiets partiprisindex underginge ändring med mer än 25 procent. Enligt avtalsförslaget kommer en höjning av posten till övriga utgifter att kunna aktualiseras redan vid mindre prisstegring. Med hänsyn till den begränsade tid (3 år), som det nya avtalet förutsatts skola tillämpas, kan ifrågasättas, om tillräckliga skäl föreligga att i avtalet över huvud taget upptaga någon indexklausul. Hinder bör för övrigt icke möta att vid beräkningen av den årliga medelsanvisningen till institutet taga hänsyn till det behov av ökat bidrag, som vid en mera väsentlig skjutning i prisnivån kan finnas påkallat.

I anledning av förslaget, att besparingar å vissa avlöningsmedel skulle intill ett belopp av 25 000 kronor för budgetår få användas för förstärkning av omkostnadsposten till övriga utgifter, vill statskontoret endast framhålla, att frågan om dylik ändrad disposition av de anvisade medlen torde för varje särskilt fall böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I betänkanudet har förutsatts, att det belopp, om uppskattningsvis 17 000 kronor, som av de år 1954 för institutets verksamhet avsatta prisutjämningsmedlen kan återstå vid utgången av innevarande budgetår, skulle av institutsstyrelsen få användas för uppkommande behov. Enligt statskontorets mening bör en dylik medelsreservation disponeras för finansieringen av det statliga bidraget till institutet under budgetåret 1959/60.

Departementschefen

Efter förslag av utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande tillkom på 1940-talet, under samverkan mellan staten och intressenter inom näringslivet, forskningsinstitut för trä-, järn- och metall-, textil- samt konserveringsforskning. Liknande institut har senare bildats för silikatforskning och för optisk forskning. Verksamheten vid instituten regleras genom avtal mellan Kungl. Maj:t och särskilda stiftelser, som bildats för ändamålet av näringslivets organisationer. Det nu gällande avtalet mellan staten och Stiftelsen Svensk träforskning, såsom huvudmän för Svenska träforskningsinstitutet, tillkom 1954 och upphör att gälla den 30 juni 1959.

Träforskningsinstitutets syfte är enligt avtalet att i nära samarbete med tekniska högskolan i Stockholm bedriva tekniskt-vetenskaplig forskning rörande skogens produkter, deras sammansättning och egenskaper samt rationella förädling och utnyttjande. I samband därmed skall institutet medverka till utbildningen av tekniker och forskare inom av verksamheten berörda områden. Statens bidrag till verksamheten skall huvudsakligen avse grundläggande forskning, medan industrien främst bekostar den tillämpade forskning som bedrivs inom institutet och inom de därtill anknutna centrallaboratorierna. Vid institutet sysselsättes ett 90-tal befattningshavare. Utgiftsramen för budgetåret 1958/59 uppgår till omkring 1 800 000 kronor, varav på staten faller i bidrag över riksstaten nära 1 100 000 kronor och i tillskott av prisutjämningsmedel cirka 400 000 kronor. Återstoden, 300 000 kronor, betalas av stiftelsen. Dessutom svarar stiftelsen för de årliga utgifterna, omkring 2 100 000 kronor, för driften av centrallaboratorierna, vilkas verksamhet emellertid icke regleras i avtalet. Ur de statliga bidragen gäldas löner, pensionsavgifter, arbetsgivarbidrag till den allmänna sjuk- och yrkeskadeförsäkringen och omkostnader i viss i avtalet angiven utsträckning ävensom kostnader för yttre och inre underhåll av byggnaderna.

Då erfarenheterna av detta samarbete på forskningens område mellan staten och det enskilda näringslivet visat sig i huvudsak gynnsamma, har frågan om förlängning av avtalet angående verksamheten vid Svenska träforskningsinstitutet utretts genom en särskild kommitté, 1958 års forskningsinstitutkommitté, och förhandlingar om nytt avtal ägt rum mellan kommittén som företrädare för staten och Stiftelsen Svensk träforskning. Förhandlingarna har lett till ett den 4 mars 1959 — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — träffat preliminärt avtal, vilket kommittén jämte sitt betänkande i frågan överlämnat till Kungl. Maj:t. — Kommittén förordar att verksamheten vid träforskningsinstitutet under den närmaste tiden skall bedrivas efter i stort sett samma riktlinjer som för närvarande. Dock föreslås utgiftsramen vidgad med i runt tal 250 000 kronor till 2 045 000 kronor. Av utgiftsökningen avser endast en mindre del inrättande av nya befatt-

ningar; större vikt har lagts vid olika kvalitativa förbättringar såsom utbyte av lägre befattningar mot kvalificerade forskartjänster, lönejusteringar, ökade medel till omkostnader etc. För finansiering av verksamheten räknar kommittén med ökade bidrag över riksstaten och från stiftelsen. Sålunda föreslås att riksstatsanslaget uppräknas till 1 320 000 kronor och stiftelsens bidrag till 350 000 kronor. Därjämte upptas å inkomstsidan 75 000 kronor i tillskott av prisutjämningsmedel och 300 000 kronor i avkastning från en av lågkonjunkturmedel nyligen bildad fond. Avtalstiden föreslås begränsad till tre år med hänsyn till önskemålet att snarast genomföra en omorganisation av den trätekniska avdelningen och ändrad finansiering av verksamheten där.

I sin allmänna motivering erinrar forskningsinstitutkommittén om att skogsproduktindustrierna utgör en betydelsefull del av vårt lands näringsliv, ej minst ur den synpunkten att landet genom dessa industrier tillföres betydande valutainkomster. Av väsentlig betydelse för att vidmakthålla och i olika hänseenden utveckla skogsproduktindustrierna är främjandet av den forskning, som tjänar denna näringsgren. I sammanhanget understryker kommittén den betydelse som deltagande i forskningsarbete har i utbildningshänseende för blivande industritekniker.

Vid ärendets remissbehandling har främst statens tekniska forskningsråd vitsordat träforskningsinstitutets betydelse som centrum för grundlig behandling av skilda tekniska problem inom skogsproduktindustrierna. Rådet anser att institutets forskningsprogram, sådant det har redovisats i stiftelsens förslag och i kommittébetänkandet, är väl avvägt i förhållande till behovet. Även träforskningsinstitutets styrelse har funnit kommitténs förslag lämpligt och i stort sett ägnat att möjliggöra ett genomförande av de uppgjorda forskningsplanerna.

Jag är ense med kommittén och de nämnda remissinstanserna om värdet av en intensifierad forskning på hithörande område och anser för givet att institutets verksamhet bör fortsätta efter den nu löpande avtalsperiodens slut. Jag har ingen erinran mot att på de av kommittén anförda skälen avtalstiden begränsas till tre år.

I fråga om de former, under vilka verksamheten vid institutet skall bedrivas fram till den 30 juni 1962, samt beträffande finansieringen har enighet nåtts mellan kommittén och företrädare för stiftelsen. Det mellan dem träffade preliminära avtalet har i yttranden över kommitténs betänkande i huvudsak tillstyrkts. Även jag anser mig böra godtaga den preliminära överenskommelsen och tillstyrker alltså avtalets godkännande från statens sida. Som nämnts ansluter överenskommelsen i stora drag till vad som gäller för närvarande. Detta framgår närmare av avtalstexten, vilken såsom bilaga torde få fogas till detta protokoll.

Vad angår finansieringen torde rörande § 7 i avtalet få erinras om att Kungl. Maj:t genom beslut den 6 mars 1959 godkänt en överenskommelse av innebörd, att av de medel, som enligt tidigare överenskommelser om kon-

junkturutjämningsavgifter för år 1952 m. m. avsatts till lågkonjunkturfonderna, 6 000 000 kronor skall ställas till förfogande för styrelsen för Svenska träforskningsinstitutet för bildande av en räntebärande fond under styrelsens förvaltning. Såsom förutsättning gäller att riksdagen beslutar om fortsatt drift av träforskningsinstitutet. Avkastningen av fonden skall styrelsen — med beaktande av de bestämmelser, som gäller i fråga om driften av institutet — äga disponera för bestridande av de med institutets allmänna verksamhet förenade kostnaderna. Avkastningen av fonden beräknas till omkring 300 000 kronor per år. Dessutom förutsättes att institutet skall löpande tillföras ett mindre belopp av vissa till Kungl. Maj:ts förfogande stående prisutjämningsmedel. Jag beräknar det erforderliga tillskottet till 75 000 kronor per år. De båda nu nämnda inkomstposterna, tillhoppa 375 000 kronor för år, motsvarar ungefär vad institutet under den nu löpande avtalsperioden har årligen uppburit av prisutjämningsmedel.

Såsom kommittén förordat bör statens bidrag till avlöningar få bli föremål för nya förhandlingar, sedan de s. k. B-listeförhandlingarna under våren 1959 har avslutats. Den i det föregående angivna totala utgiftsramen kan därigenom komma att något öka. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i så fall överenskomma med stiftelsen om erforderliga ändringar i avtalet.

Jag ansluter mig även till kommitténs förslag, att det i fråga om personalens pensionsförsäkringar icke bör vidtas några principiella förändringar i avvaktan på riksdagens prövning av frågan om en allmän tjänstepensionering. Även i denna del torde Kungl. Maj:t äga att träffa överenskommelse om erforderliga ändringar i avtalet.

Den av kommittén förordade möjligheten för institutet att vid behov överskrida posten till Övriga utgifter med ett mot summan av besparingar å avlöningsanslaget svarande belopp bör, såsom statskontoret föreslagit, göras beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd för varje särskilt fall. Däremot har jag ej ansett skäl föreligga att tillstyrka bifall till ämbetsverkets förslag om slopande av indexklausulen för nämnda utgiftspost. Ej heller förordar jag ändring i vad kommittén föreslagit angående dispositionen av återstående prisutjämningsmedel från år 1954.

Övriga delar av kommittéförslaget och avtalet föranleder icke särskilt uttalande från min sida.

Därest under avtalstiden behov av smärre jämkningar i avtalsbestämmelserna skulle uppkomma, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att för statens del besluta om erforderliga ändringar.

Under återropande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna vid statsrådsprotokollet fogat avtal med Stiftelsen Svensk träforskning;

b) till *Bidrag till Svenska träforskningsinstitutet* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 320 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Pierre Vinde

Avtal mellan Kungl. Maj:t och Stiftelsen Svensk träforskning angående driften av Svenska träforskningsinstitutet under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1962

§ 1.

Kungl. Maj:t och Stiftelsen Svensk träforskning åtaga sig att i enlighet med detta avtal ansvara för den fortsatta driften vid Svenska träforskningsinstitutet.

Institutets syfte är att i nära samarbete med tekniska högskolan i Stockholm bedriva tekniskt-vetenskaplig forskning rörande skogens produkter, deras sammansättning och egenskaper samt rationella förädling och utnyttjande ävensom att i samband härmed medverka till utbildningen av tekniker och forskare inom av institutets verksamhet berörda områden.

§ 2.

Institutets verksamhet regleras av detta avtal samt genom stadgar, vilka för att vara gällande skola fastställas av Kungl. Maj:t, ävensom genom arbetsordning och kompletterande föreskrifter i övrigt, vilka utfärdas av institutets styrelse.

§ 3.

Kungl. Maj:t förbinder sig att fortfarande till institutets förfogande ställa de staten tillhöriga byggnader med därtill hörande tomt, vilka för närvarande disponeras av institutet.

§ 4.

Tekniska högskolan i Stockholm och de i anslutning till institutet inrättade centrallaboratorierna skola alljämt disponera över de lokaler inom institutets byggnader, över vilka de i januari 1959 förfogade. Å tider, då de för tekniska högskolan avsedda utrymmena icke utnyttjas av högskolan, må de efter överenskommelse med denna tagas i anspråk för institutets verksamhet.

§ 5.

Stiftelsen skall för samtliga de lokaler, som disponeras av centrallaboratorierna, erlagga en årlig hyra av i ett för allt etthundratusen (100 000) kronor.

Utgående hyresbelopp skall erläggas kvartalsvis i förskott till byggnadsstyrelsen.

§ 6.

Stiftelsen förbinder sig att ställa erforderliga medel till förfogande dels för ersättning av förslitna inventarier, dels för anskaffning av sådana nya inventarier, som behövas för den fortsatta verksamheten.

Sådan utrustning, som avses i denna §, förblir stiftelsens egendom.

§ 7.

Avkastningen av den av medel från lågkonjunkturfonderna bildade fond, vars avkastning enligt vad därom särskilt avtalats står till institutets styrelses förfogande för institutets verksamhet, skall användas för de i §§ 8 och 9 avsedda ändamålen.

Kungl. Maj:t förbinder sig att för tillgodoseende av nämnda ändamål bidra, med prisutjämningsmedel och andra medel, till täckande av utgifterna därför med det belopp, varmed avkastningen av fonden understiger utgifterna.

I denna § angivna medel benämnas i fortsättningen i detta avtal statsmedel.

§ 8.

1 mom. Statsmedlen äro avsedda för avlöning och pensionsförsäkring av den institutets personal, som erfordras för främst grundläggande forskning och för institutets allmänna administration, allt under de förutsättningar och i den utsträckning som nedan angivas.

2 mom. Vid institutet skola för fullgörande av de i 1 mom. angivna arbetsuppgifterna vara anställda 1 styresman, 3 avdelningschefer och 6 laboratorer samt den personal i övrigt, som institutets styrelse med hänsyn till behovet och tillgången på därför avsedda medel bestämmer. Av laboratorerna skall dock en vara anställd endast under den tid, då chefen för institutets pappers-tekniska avdelning innehar professur vid tekniska högskolan i Stockholm.

3 mom. Av statsmedel skall för år enligt styrelsens bestämmande utgå till styresmannen lön eller arvode med högst 35 316 kronor, till envar av de tre avdelningscheferna lön eller arvode med högst 31 392 kronor, dock att till avdelningschef, som tillika är professor vid statlig högskola eller institution, skall utgå arvode med 7 500 kronor, till envar av de i 2 mom. nämnda laboratorerna lön eller arvode med högst 23 028 kronor, samt

till övriga befattningshavare lön eller arvode med tillhoppa högst 857 300 kronor, därvid lön må bestämmas högst till belopp motsvarande lönen, förhöjningar räknade, i lägsta löneklassen, ortsgrupp 5, i den lönegrad enligt löneplan A, statens löneförordning, till vilken vederbörande befattningshavare enligt styrelsens bedömande varit att hänföra, därest han varit underkastad statens allmänna avlöningsreglemente. Utan Kungl. Maj:ts medgivande må lön icke bestämmas till högre belopp för år räknat än, vad angår tolv förste forskningsassistenter (förste forskningsingenjörer) 21 876 kronor, vad angår fyra sådana befattningshavare 19 728 kronor samt vad angår övriga anställda 17 796 kronor.

Har styrelsen bestämt av statsmedel utgående lön eller arvode till avdelningschef eller laborator till lägre belopp än maximibeloppet (31 392 resp. 23 028 kronor), må skillnaden mellan maximibeloppet och lönen eller arvodet användas för avlöning av sådan personal, som är att hänföra till »övriga befattningshavare» i föregående stycke. Motsvarande besparing å styresmannens lön eller arvode äger styrelsen icke disponera.

Lön till nuvarande chefen för trätekniska avdelningen må av statsmedel utgå med högst 33 636 kronor för år under förutsättning att han åtager sig att undervisa vid tekniska högskolan i Stockholm fyra timmar per vecka. Av den från högskolan utgående ersättningen för ifrågakvarande undervisning skall 2 500 kronor tillfalla institutet.

Om avdelningschef eller laborator vid institutet för längre tid än tre månader förordnas att helt eller delvis upprätthålla professur i mot tjänsten

vid institutet svarande ämnesområde, skall det till hans avlöning utgående statsbidraget under tiden för förordnandet minskas så att avlöningen för professuren tillsammans med avlöningsbidraget från institutet för månad räknat må utgöra högst professors avlöning jämte arvode till avdelningschef, som är professor vid statlig högskola eller institution.

Är befattningshavarens av statsmedel utgående avlöning bestämd att utgå såsom lön, skall jämte lönen av statsmedel utgå särskilda lönetillägg enligt de grunder, som gälla för närmast jämförlig statlig befattningshavare med lön enligt statens allmänna avlöningsreglemente.

Styrelsens beslut om avlöning till styresmannen skall underställas Kungl. Maj:t för godkännande.

4 mom. Styresman, avdelningschef, laborator och kamrerare, som åtnjuta lön av statsmedel och som ej i annan egenskap äro tillförsäkrade av staten bekostad pension, äro berättigade att pensionsförsäkras i Svenska personalpensionskassan, så ock annan befattningshavare med lön av statsmedel, som är anställd vid institutet sedan minst två år och som enligt styrelsens bedömning bör komma i åtnjutande av pensionsförsäkring.

Pensionsförsäkring omfattar 100-procentig ålders- och invalidpension, kapitalunderstöd förbundet med egenpension, kapitalunderstöd förbundet med familjepension samt familjepension enligt den plan, uppställd av Svenska personalpensionskassan, som gäller för avtalsperioden 1954—1959, dock att planens bestämmelser om högsta förmånsbelopp icke skola äga tillämpning. Pensionsavgifterna, vilka bekostas av statsmedel, beräknas i förhållande till grundlöner i lägsta löneklassen av vederbörande lönegrader enligt intill den 1 januari 1955 gällande bestämmelser.

Pensionsförsäkringar, vilka enligt detta avtal skola bekostas av statsmedel, skola i varje särskilt fall teknas i samråd med statskontoret.

§ 9.

Statsmedlen äro vidare avsedda för följande ändamål:

a) kostnaderna för uppvärmning, belysning, renhållning och städning av samtliga lokaler med undantag av centrallaboratorierna och de utrymmen, som tekniska högskolan disponerar;

b) arbetsgivarbidraget till allmän sjukförsäkring m. m. och avgiften för yrkesskadeförsäkring av den personal vid institutet, som avlönas enligt § 8.

Av statsmedel skall slutligen utgå bidrag till täckande av dels kostnaderna vid institutet för sjukvård, expenser samt böcker, tidskrifter och publikationer med 51 800 kronor för år, dels ock övriga utgifter vid institutet med 200 000 kronor för år. Storleken av bidraget till övriga utgifter skall omprövas, om specialindexet för väsentligt bearbetade varor i kommerskollegiets reviderade partiprisindex understiger 128 eller överstiger 154.

§ 10.

Kostnaderna för invändigt underhåll av samtliga lokaler med undantag av centrallaboratorierna samt för utvändigt underhåll av institutets samtliga byggnader ävensom för skötsel av gräsmattor, planteringar o. s. v. skola bestridas av staten över statens allmänna fastighetsfond.

§ 11.

Den med statsmedel bekostade forskningsverksamheten skall avse problem av företrädesvis grundläggande och principiellt intresse inom här berörda områden, vid trätekniska avdelningen dock även forskning av tillämpad natur.

§ 12.

Forskningsverksamheten vid centrallaboratorierna skall avse

a) undersökningar av företrädesvis teknisk karaktär med syfte att på ett förberedande stadium utröna den industriella tillämpligheten av de grundläggande forskningsresultaten;

b) undersökningar med syfte att bidra till lösandet av tekniska problem i samband med driften inom här berörda industrier ävensom att i övrigt medverka till teknikens utveckling inom träförädlingens olika områden;

c) undersökningar avseende kvalitetsprovning av skogsindustriernas förädlingsprodukter och dylikt.

§ 13.

Stiftelsen åtager sig att medverka till organisation och administrering av institutets verksamhet på sätt stadgarna närmare angiva. Stiftelsen förbinder sig att bekosta verksamheten till den del den icke bekostas av statsmedel, allt upp till den allmänna ram, varom enighet nåtts vid förhandlingar om detta avtal.

Härjämte åtager sig stiftelsen att till institutets förfogande ställa medel för viss tillämpad forskning vid trätekniska avdelningen, i huvudsak i den omfattning, som förekommit under avtalsperioden 1954—1959.

Slutligen åtager sig stiftelsen att såsom hittills ställa medel till förfogande för vissa för institutet gemensamma utgifter, såsom kostnader för lunchrum och representation m. m., ävensom för särtryck av institutets publicerade forskningsresultat.

§ 14.

Detta avtal gäller till utgången av juni månad 1962.

Det förutsättes att i god tid före denna tidpunkt förhandlingar upptagas om avtal för tiden därefter.

§ 15.

Det mellan tekniska högskolan och Svenska cellulosaföreningen den 16 juni 1928 ingångna avtalet ersättes av föreliggande avtal, så länge detta är i kraft.

§ 16.

Detta avtal träder i kraft den 1 juli 1959 under förutsättning å ena sidan att det dessförinnan godkännes av Kungl. Maj:t, å andra sidan att de organisationer, som nu ingå i stiftelsen, före nämnda tidpunkt iklätt sig ansvar för de förbindelser, som enligt avtalet ankomma på stiftelsen.

Stockholm den 4 mars 1959.

För
KUNGL. MAJ:T och KRONAN
FRANK ÖHMAN

Rune Blomquist

För
STIFTELSEN SVENSK TRÄ-
FORSKNING
GUNNAR SUNDBLAD OTTO HEIJNE

Wilhelm Klingberg